

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АПК УКРАЇНИ

В.М.Ганганов, доктор економічних наук, доцент
Н.В.Потривасва, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто основні чинники, що впливають на формування зовнішньоекономічних зв'язків АПК України. Обґрунтовано перспективи зовнішньоекономічної діяльності вітчизняного АПК на світовому аграрному ринку.

Ключові слова: чинники, зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт, агропромисловий комплекс, світовий аграрний ринок.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток аграрного сектора національної економіки неможливо уявити без здійснення відповідних економічних реформ та включення України у світові інтеграційні процеси. Особлива роль при вирішенні цих проблем належить зовнішньоекономічній діяльності та вдосконаленню механізмів її регулювання. Незважаючи на велику зацікавленість суб'єктів підприємницької діяльності у використанні права виходу на зовнішній ринок, здійсненні експортно-імпортних операцій та отриманні валютних коштів, практика свідчить про те, що результати цієї діяльності не завжди є позитивними. Тому перед суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності постає проблема вірного визначення чинників, що впливають на формування зовнішньоекономічних зв'язків АПК України, і на цій основі – розроблення напрямів поліпшення зовнішньоекономічної діяльності вітчизняного аграрного сектора.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження проблем забезпечення ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності знайшли відповідне відображення у працях відомих науковців-економістів: В.Г.Андрійчука, В.П.Галушки, О.Д.Гудзинського, О.М.Онищенко, П.Т.Саблука та інших вче-

них. Однак багатовекторність проблеми зумовлює необхідність подальшого поглиблення досліджень.

Цілі статті. Визначити вагомі чинники, що впливають на формування зовнішньоекономічних зв'язків АПК України та обґрунтувати перспективи зовнішньоекономічної діяльності аграрних товаровиробників.

Виклад основного матеріалу. На формування зовнішньоекономічних зв'язків АПК України впливають зовнішні і внутрішні чинники. До зовнішніх належать глобалізація і регіоналізація світової економіки, геополітичне положення країни. Їх дія проявляється в залежності товарної та регіональної структури агропромислової інтеграції від світових продовольчих ринків. Кон'юнктура на світових продовольчих ринках і ринкове ціноутворення мають координаційну функцію і діють як механізм природного відбору життєздатних зовнішньоекономічних структур. Впливаючи на зовнішній агропромисловий сектор економіки країни, світові господарські зв'язки спонукають до пошуку оптимального варіанту участі в міжнародному поділі праці. Зовнішній агропромисловий сектор економіки країни спроможний впливати на економічне зростання через те, що чинники зростання перебувають під впливом зовнішньоекономічних операцій.

Найважливішим зовнішнім чинником агропромислової інтеграції України у світове співтовариство є глобалізація, основними характерними ознаками якої виступають: розширення торгівлі та її лібералізація; інтернаціоналізація обороту капіталу та усунення перешкод для його руху; глибокі зміни у фінансовій сфері, що більше, ніж інші форми співробітництва, відчуває наслідки електронної революції; розгортання діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК) та їх зростаюча експансія; переважаюча орієнтація попиту на світовий продовольчий ринок; утворення міжнародних фінансових інститутів тощо.

Вивчення зовнішньоекономічних зв'язків АПК України і змін, що у них відбуваються під дією ринкових трансформа-

цій, неможливе без аналізу геополітичного положення. Кожна країна в процесі свого розвитку сама створює і визначає ряд моментів свого геополітичного положення. З позицій геополітичного положення можуть бути пояснені особливості територіальної та галузевої структур зовнішньої торгівлі продукцією АПК. А оскільки ринкові трансформації проявляються саме в трансформаціях галузевої та територіальної структур агропромислового виробництва, то можемо дійти висновку, що чинник геополітичного положення є одним з таких, що має значний вплив на цей процес.

Внутрішні чинники визначаються рівнем виробництва агроресурсів, розвитком органів державного регулювання, макроекономічною політикою, станом ринкової інфраструктури.

Суттєвий вплив на впровадження ринкових трансформацій у агропромисловій сфері України мають чинники макроекономічного характеру: стан грошово-кредитного сектора, фіскальної та фінансово-бюджетної політики країни, рівень розвитку ринкової інфраструктури, об'єми прямих іноземних інвестицій в АПК України, зовнішньоекономічна діяльність (структура імпорту-експорту), структура доходів - витрат населення, інноваційна діяльність, приватизаційний процес, рівень розвитку малого підприємництва. Одночасно вони виконують роль індикаторів здійснення ринкових реформ, оскільки за рівнем розвитку, наприклад ринкової інфраструктури, чітко можна судити про об'єми зовнішніх економічних операцій, здійснюваних не в тіньовому секторі економіки. Зрештою, всі вищезазначені показники піддаються регуляторній політиці відповідних органів держуправління, які покликані забезпечити сприятливий макроекономічний клімат для впровадження ринкових трансформацій. Це фіскальна, фінансово-бюджетна політика і інвестиційний клімат України.

Вивчення зовнішніх та внутрішніх чинників формування сучасних зовнішньоекономічних зв'язків АПК України доводить, що кон'юнктура світового ринку є нестабільною. У зв'язку з цим проблема розвитку та здійснення програми за-

ходів щодо підтримки експорту країни на світовому ринку за умов його глобалізації, збільшення або принаймні збереження його питомої ваги в світовій торгівлі є особливо актуальною для України. Обсяги і структура експорту країни безпосередньо залежать від її потенціалу, який можна визначити як максимальну здатність національної економіки при певному розвитку продуктивних сил випускати товари й надавати послуги, які конкурентоспроможні на зовнішніх ринках.

Якщо розглядати стан та розвиток зовнішньої торгівлі України у контексті загальносвітових процесів, то стає очевидним — ми посідаємо у світовій торгівлі досить незначне місце.

В Україні обсяг експорту становить всього лише 19 млрд дол. США (0,3% загальносвітового експорту), а частка імпорту — 15,3 млрд. дол. (0,2%). Про недосконалість експортного потенціалу свідчить структура зовнішньої торгівлі України і, в першу чергу, її експорту, більшу частину якого становить продукція з низьким ступенем переробки (рис.). У розвинутих країнах питома вага продовольства в експорті становить 7-8%, сільськогосподарської сировини — близько 1%. У країнах, що розвиваються, питома вага зазначених груп товарів дорівнює відповідно майже 8 і 2,5%.

Таким чином, структура експорту України не відповідає навіть структурі експорту країн, що розвиваються. Останнього десятиліття вона зазнала значних змін. Проте незмінною залишається його сировинна спрямованість. Україна постачає за кордон переважно продукцію з незначною доданою вартістю, головним чином напівфабрикати, що разом із вивозом сировини складають приблизно 60% українського експорту. При цьому проблема України не в самому експорті сировини, а в тому, що вона мало експортує промислових товарів і не адаптувалася до вимог і стандартів, які діють у світовій торгівлі.

Варто якнайшвидше нарощувати виробництво і експорт тих товарних позицій, які в загальних обсягах оптимальної структури експорту посідають чільне місце. Формування оптимальної структури експортного потенціалу продукції АПК по-

винно ґрунтуватися на загальній закономірності розвитку світової економіки, досконалих механізмів світового ринку, одержання максимальної вигоди та еквівалентності міжнародного обміну товарами.

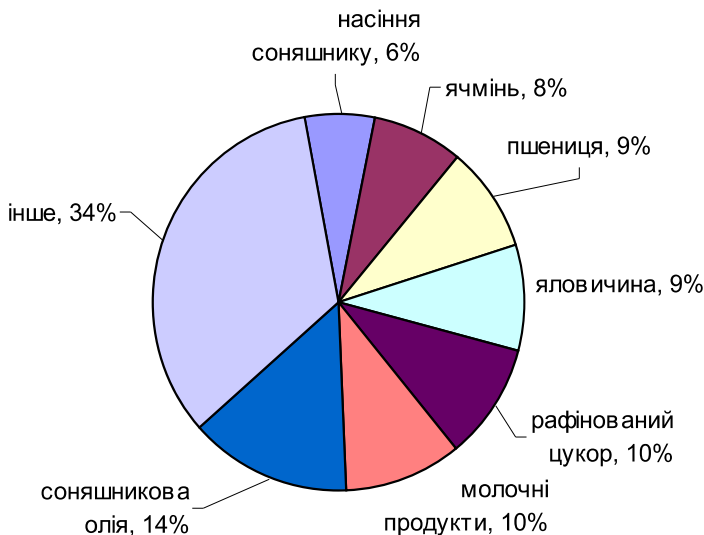

Рис. Структура вітчизняного експорту аграрної продукції протягом 1992-2008 років

При формуванні структури експортного потенціалу АПК необхідно дотримуватися принципів конкурентних переваг у світовій економіці, взаємодії вітчизняного експорту зі світовим ринком, доцільності системної оцінки переваг тих чи інших чинників щодо інтеграції України у світовий товарообіг.

При розробці зовнішньоекономічної стратегії розвитку АПК України та інтеграції продовольчого ринку у світову економіку слід враховувати територіальну диференціацію агропродовольчих потреб у межах світового господарства, географічне розташування зовнішніх ринків щодо України, традиції зовнішньоекономічних стосунків, досягнутий рівень міжнародної взаємодії у сфері реалізації сільськогосподарської і про-

довольчої продукції. Зусилля України мають бути спрямовані, з одного боку, на збереження традиційних ринків збуту української продукції, з другого — на цілеспрямоване залучення нових перспективних ринків. Така позиція гарантує широкі можливості й варіанти доступу до різних регіональних ринків, забезпечує диверсифікацію торгівлі та капіталовкладень, зменшуючи тим самим залежність від головних торговельних партнерів.

У сучасних умовах процес створення конкурентоспроможного експортоорієнтованого АПК відбувається складно і нестабільно. Причиною цього є ряд факторів, що негативно впливають на розвиток АПК України: кризовий стан вітчизняного АПК; недостатній рівень інвестиційних ресурсів; нестабільність законодавчої бази; недостатній рівень державної політики підтримки та формування експортоорієнтованого АПК та ін.

Україна повинна, з одного боку, зберігати традиційні ринки збуту продукції, з другого – цілеспрямовано залучати нові потенційні та перспективні ринки. Особливу увагу необхідно приділити розвитку взаємовідносин в агропродовольчій сфері з країнами, що є найбільшими імпортерами продукції АПК у світі.

Висновки. 1. Відродження АПК України та перетворення в експортера-лідера аграрної продукції має довгостроковий характер та вимагає концентрації великих фінансово-економічних ресурсів країни. Вихід із ситуації, що склалася, потрібно шукати у глибоко опрацьованій експортоорієнтованій політиці. Пріоритетною метою такої політики має стати забезпечення продовольчої безпеки країни, перетворення АПК на високорозвинений та конкурентоспроможний на зовнішніх ринках сектор економіки.

2. Нарощування експортного потенціалу АПК України повинно, в першу чергу, сприяти зміцненню продовольчої безпеки країни, гарантувати захист економічних інтересів країни та суб'єктів цієї діяльності, збалансованість та рівновагу внутрішнього ринку аграрної продукції, сприяти структурним змінам у аграрному виробництві, створювати сприятливі умови для укріплення позицій України на світовому ринку продовольства.